

un treball col·lectiu, en col·laboració amb cultivadors de la filosofia i d'altres dominis de les ciències socials que comparteixin les nostres preocupacions» (p. 122).

Ben segur que la història s'ocupa de l'home i del seu entorn, de les relacions dels homes amb la natura i dels éssers humans entre ells. Ben segur que la tasca de l'historiador és entendre i explicar les trajectòries de les societats humanes, envoltades d'un medi que no opera com a teló de fons passiu, sinó que proposa i limita i es va modificant d'una o d'altra manera. Aquests canvis de context són el resultat de la dinàmica peculiar del medi, ja prou complexa, i dels impactes produïts per l'acció humana, avui amplificats per artefactes de tota mena. Ben segur que hi ha moltíssims plànols en interacció, incerteses, sorpreses, sorolls, regles, anticipacions, conflictes, desastres, misèrics i opresions.

Al cap i a la fi, ningú no dubta que les noves perspectives poden oferir quelcom de valuós. Però cal intentar destriar la moda efímera de la innovació valuosa i duradora: La realitat és molt complicada, de manera que punts de vista diferents ajuden a posar de relleu aspectes mal il·luminats o que romanen ocults des d'un altre angle de visió o amb un enllumenat diferent. Tanmateix, per a tractar de tot això, cal seleccionar unes unitats d'anàlisi i rebutjar-ne d'altres. Cal adoptar hipòtesis antropològiques sobre si els éssers humans són bàsicament (o simultàniament o de manera intermitent) «electors racionals», «animals de costums», «maximitzadors d'utilitats», «bípeds sense plomes», «primats nus», «contenidors de gens egoistes», «mamífers dominants», «fabricants d'eines», «animals socials preprogramats» i un llarg etcètera que no val la pena explicitar. No seria difícil d'improvisar una tirada retòrica semblant en relació amb l'economia. En definitiva, doncs, una perspectiva antropològica, econòmica, política, social, etc. és inevitable a l'hora de triar els problemes i els estris. Aleshores, per què voler imposar marcs d'independència que són purament verbals? Per què no acceptar que estem immersos dins una immensa trama de interdependències, que en lloc d'operar com a camisa de força hauria de servir per a eixamplar horitzons, aprofundir en la comprensió de les relacions socials, seleccionar les idees i les teories més vertaderes?

I pel que fa a la col·laboració entre historiadors i científics socials, tothom està d'acord que seria molt positiu el treball d'equips multidisciplinars i molt desitjable la col·laboració entre experts en diferents branques. Però més enllà de les bones intencions, el que es pot constatar és que són escassíssimes les xarxes d'interacció i rars els projectes conjunts que arriben a bon terme. Per tant s'hauria d'explicar per què les coses van així i proposar algunes vies per a superar aquesta compartimentació tan empobridora.

ALFONS BARCELÓ

Nota: Les idees exposades en aquesta ressenya son meves (si és correcte parlar així); però a l'hora d'estructurar-les m'han estat molt útils els consells experts d'en Joan-Lluís Marfany. A.B.

Josep Lluís HERRAÍZ i Pilar REDÓ, *Republicanisme i valencianisme (1868-1938): La família Huguet* (pròleg i epíleg de Manuel MARTÍ). Castelló, Universitat Jaume I / Fundació Huguet, 1995. 278 ps.

Les relacions entre el republicanisme i el valencianisme no han estat fàcils, i la historiografia valenciana recent, de Joan Fuster endavant, ha insistit sovint en una visió negativa dels republicans des d'una perspectiva nacionalista.

Es menyspreava així la branca que des del republicanisme havia evolucionat a un pensament valencianista d'esquerres, però sense la qual, per bé que mai no arribara a ser

majoritària, es corria el risc de malinterpretar la pròpia història del nacionalisme valencià.

L'estudi dels joves historiadors J. L. Herráiz i P. Redó, dirigits pel professor M. Martí, incideix de ple en aquestes qüestions a propòsit del valencianisme polític a la ciutat de Castelló de la Plana, fins ara mal conegut.

L'ambiciós problema historiogràfic en el qual s'emmarca aquest llibre, tal i com explica al seu pròleg M. Martí, és el de la relació entre les actituds polítiques i el conflicte - consens entre els grups socials, a partir de l'anàlisi dels llenguatges polítics del republicanisme i del valencianisme.

La proposta metodològica dels autors implica així una voluntat de continuar pensant la política, la història política, però no d'una manera aïllada, sinó des d'una anàlisi social dels processos polítics. Ben entès que ens trobem, inequívocament, davant una obra d'història política, però que no perd mai de vista que, com ha dit R. Chartier, allò polític és l'objecte més englobant en l'organització de la societat.

Des d'aquí l'estructuració de l'obra s'explica a partir de la hipòtesi inicial dels autors, que recorre la totalitat del llibre configurant-ne el seu canemàs argumentatiu, i és que l'anàlisi del valencianisme, en el seu vessant esquerrà, no es pot realitzar sense un estudi previ del republicanisme en general.

La ciutat de Castelló apareix així com un excel·lent «laboratori», com diuen els mateixos autors, a causa de la presència tant d'un arrelat republicanisme, com del sorgiment d'un veritable valencianisme polític, liderat per la família dels Huguet. Se'ns ofereix així un estudi d'història local, però amb la voluntat d'esbrinar uns problemes que afecten el conjunt del País Valencià.

El llibre és dividit en dos grans blocs, el primer dels quals, que és el gros del llibre, correspon pròpiament al treball d'investigació, i és el realitzat per J. L. Herráiz i P. Redó. El segon bloc és un epíleg, de caràcter assagístic, signat per M. Martí.

A la primera part s'oferix una anàlisi de la trajectòria del republicanisme castellanenc al llarg dels segles XIX i XX i s'hi combina l'atenció als aspectes polítics institucionals amb un especial èmfasi en els suports socials.

Es parteix de l'experiència del Sexenni Democràtic com a data de naixement i s'assenyala el seu caràcter popular, d'arrels menestrals i jornalers, que serà un dels trets més definitoris del primer republicanisme castellanenc. El període de 1875-1890, amb una sèrie de crisis internes, es clourà amb l'adopció d'un caràcter interclassista i populista. Sense implicar l'abandó de la fidelitat popular, que significarà el suport d'amplis sectors dels estrats benestants, i que per als autors passarà a caracteritzar per sempre el discurs polític local i serà la clau que permet explicar la llarga etapa de monopoli del poder local, sota la figura hegemònica de l'advocat Fernando Gasset, que només es trençarà als anys finals de la Segona República.

Inserits dins d'aquesta àmplia panoràmica, s'analitzen en dos amplis apartats les figures claus del valencianisme polític castellanenc: Gaetà Huguet i Brevia i el seu fill Gaetà Huguet i Segarra.

El primer d'aquests, líder històric del federalisme local, és una figura clau dins la societat castellanenca i no tan sols en la seua activitat política, sinó com a innovador econòmic, tal i com destaquen els autors, per exemple amb el paper representat en la construcció del port de la ciutat, veritable pedra de toc del final de segle castellanenc.

Huguet i Brevia és considerat com l'iniciador del valencianisme castellanenc. Un plantejament valencianista indestriablement unit a un projecte de desenvolupament econòmic i per al qual la consecució de l'autonomia política era fonamental.

La seua originalitat s'evidencia comparant-lo amb F. Gasset, el líder republicà de tall blasquista primer i lerrouxista més tard. Malgrat compartir una mateixa voluntat de progrés econòmic, la proposta del primer, d'arrel federal, esdevenia valencianista, mentre que la del segon era provincialista i d'horitzó inequívocament espanyolista.

Huguet i Segarra representa al seu torn el pas vers l'adopció d'un inequívoc valencianisme polític, sorgit des de les arrels federals del republicanisme, però, a més, en el marc de la Segona República, obertament esquerrà. L'enfrontament amb Gasset, que anà evolucionant a posicions de caire anticatalanista, resultarà inevitable.

A partir de la seua figura s'aniran articulant propostes polítiques (de les quals la més pròpia i definitiva fou Esquerra Republicana del País Valencià, creada el 1934) d'abast limitat i que mai no foren hegemòniques, però que mostren una maduresa difícil de minimitzar.

A l'hora d'elaborar una valoració d'aquestes pàgines cal destacar que a hores d'ara es converteixen en la primera síntesi global del republicanisme castellanenc i que abracen de l'any 1868 fins al 1938. Un republicanisme que ens era ben conegut per al segle XIX, però que comptava amb buits importants que precisament aquest llibre ve a omplir, com ara de 1891 a 1900, i molt especialment tot el primer terç del segle XX, així com moments clau de la Segona República i la Guerra.¹

Els autors no s'han conformat, doncs, amb la recopilació bibliogràfica, sinó que aporten informació novedosa, i en algun cas molt meritòriament, com és el cas de l'obtinguda per al període de la Segona República i la Guerra, a l'Arxiu Històric Nacional de Salamanca.

Un altre mèrit indiscutible d'aquest treball és ajudar a esbrinar la relació entre el federalisme i el valencianisme, un problema per al qual A. Cucó demanava recentment parar-hi esment² i que troba en aquestes planes una aportació decisiva. Una relació que és definida per la coherència de l'evolució des de l'un a l'altre, com demostren els autors, en el pensament dels Huguet.

Cal destacar, per últim, però ressaltant la seua importància, que aquest treball contribueix de manera definitiva a rescatar la rellevància del pensament d'Huguet i Segarra, fins ara prou desatès en el historiografia del valencianisme, i és molt d'agrair la selecció de textos seus oferts a l'apèndix documental.³

Per altra banda, caldria demanar als autors, tot i no ser el seu objectiu, però a causa del fet que ells n'aporten suficient informació com per a poder-ho oferir, una consideració comparativa del lloc, o tal vegada de la singularitat, del valencianisme castellanenc respecte a la resta del pensament valencianista.

També valdria la pena insistir que hauria estat molt profitosa una interpretació del republicanisme en la línia de considerar-lo una «cultura política», obrint així el llenguatge polític a temàtiques de caràcter cultural i de configuració d'identitats socials, a més de les perspectives institucionals. Això permetria per al cas de Castelló una millor explicació de l'adopció i el manteniment de la tradició i fidelitat republicana al llarg del temps,⁴ ja que aquest punt (més enllà de la constatació del suport social ampli o de l'èxit

1. Una panoràmica bibliogràfica es pot veure a A. M. LORENZO GÓRRIZ, *Castelló de la Plana durante la Restauración y la Segunda República: una bibliografía básica*, «Millars», XVII (1994), ps. 40-51.

2. Vid. A. CUCÓ, *Federalisme valencià i valencianisme polític. Algunes reflexions*, dins A. CUCÓ, *El valor de la nació* (València, IVEL, 1995), ps. 167-190.

3. Vid. l'escassa presència dels Huguet dins A. CUCÓ i R. BLASCÓ (eds.), *El pensament valencianista (1868-1939). Antologia* (Barcelona, Ed. La Magrana / Diputació de Barcelona). Sobre el lloc ocupat en la historiografia es poden veure a tall d'exemple el clàssic A. CUCÓ, *El valencianisme polític* (València, Ed. Lavínia, 1971) o el més recent A. GIRONA, *Valencianos y valencianistas. Un estudio de la estructura de partidos en el País Valenciano de los años treinta. A propósito del valencianismo*, dins J. G. BERAMENDI i R. MAIZ (comps.), *Los nacionalismos en la España de la Segunda República* (Madrid, Ed. Siglo XXI, 1991), ps. 195-212.

4. Vid. un estimulante estudi en la línia que indicàvem en R. AMINZADE, *Ballots and Barricades. Class Formation and Republican Politics in France, 1830-1871* (Princeton, Princeton University Press, 1993).

del populisme) requereix una explicació més acurada. És ben cert que l'estat actual de la investigació no ho permet, però caldria caminar en aquesta direcció.

Un comentari a banda mereix l'epíleg de Manuel Martí, en la meua opinió un dels textos més assenyats i profitosos que en els darrers anys s'ha publicat a propòsit del nacionalisme al País Valencià.

L'epíleg ofereix en primer lloc un balanç de la recent historiografia que ha tractat la relació entre republicanisme i valencianisme, així com una acurada síntesi de la història dels republicanismes valencians des dels seus orígens vinculats al radicalisme liberal.

A partir d'aquest marc, M. Martí afronta la qüestió clàssica del fracàs del nacionalisme al País Valencià, però ho fa demanant no plantejar interrogants en negatiu, sinó reformulant els motius que poden explicar la mancança d'organitzacions polítiques modernes amb pressupostos no espanyolistes. Per a l'autor no és sobre el fracàs del valencianisme polític que cal reflexionar, sinó sobre el perquè al País Valencià, al llarg dels segles XVIII i XIX, es va desenvolupar un sentiment de pertinença espanyola tan arrelat.

En la meua opinió, l'autor incideix ací en el punt clau que la historiografia valenciana no ha sabut tractar. A més, ho fa connectant amb un ús molt pertinent del problema de la forta o feble nacionalització espanyola que el debat més recent ha posat sobre la taula i heus ací que l'estudi del cas valencià podria ser seminal.

La lògica argumentativa es completa amb la interrogació sobre el paper desenvolupat pel republicanisme en el procés de nacionalització espanyola. La resposta, que es veurà exemplificada amb una reflexió sobre el cas castellanenc, constitueix la idea clau tant de l'epíleg com del conjunt del llibre: constatar que si bé el republicanisme fou un excel·lent instrument de nacionalització va permetre també el sorgiment d'un pensament valencianista no espanyol.

El republicanisme, així, deixa de ser el culpable dels nostres mals nacionals i nacionalistes i pren sentit la seua reconsideració cívica, i no sols històrica, a què al·ludeix el títol de l'epíleg. No és d'estranyar que el text acabe com va començar, amb una citació de Joan Fuster, en absolut com una genuflexió davant l'Autoritat, sinó com una invitació a continuar la reflexió sobre l'herència del republicanisme i el futur del nacionalisme al País Valencià.

Una mancança important d'aquest text, però en general atribuïble a tota la historiografia valenciana —i no tan sols...— que s'ha ocupat del nacionalisme, és el poc ús que ha fet de les teories socials i historiogràfiques generals que sobre els fenòmens de la nació i el nacionalisme s'han desenvolupat darrerament. Les aproximacions al nacionalisme com a fenomen polític o com a moviment social oferirien per al problema tractat en aquest text un àmbit d'aprofundiment que caldria demanar.

En definitiva, i per a acabar, es tracta d'un llibre important pel que aporta i pel que planteja, i mostra una vegada més, si és que calia, que si bé sense l'àmbit general una investigació local no té sentit, sense aquesta l'àmbit global no passa d'estèrils generalitzacions.

FERRAN ARCHILÉS I CARDONA